اصول مربوط به‌کاربرد اشعه یونیزان در زنان درسنین باروری (قانون ده روز)

مجله نظام پزشکی
سال پنجم ، شماره ۱ ، صفحه ۵۲ ، ۲۵۳۵

دکتر کمال‌الدین دهشیری *

« نامه به مجله »

مقدمه:

اصول کاربرد اشعه یونساز درپزشکی‌ودندانپزشکی(رادیوگرافی- رادیوتراپی ـ استفاده تشخیصی و درمانی از رادیوایزوتوپ‌ها)، باید بصورت مقررات عمومی در حرفه پزشکی مورد قبول همه قرارگرفته و در طبابت روزمره از آن پیروی شود. دراین‌اصول یادآوری شده است‌که در کلیه زنانیکه در سنین باروری میباشند (۱۲ سالگی تا ۵۰ سالگی) ، برای جلوگیری از تابش اشعه برجنین و خطرات ناشی از آن نظیر میکروسفالی - ایدیوسی - ناهنجاری‌های‌گوناگون - نداشتن هردوچشم یایك چشم - ابتلای به سرطان‌های مختلف و غیره، باید درکاربرد اشعه نکات زیر در نظرگرفته شود:

۱- پزشك درخواست‌کننده‌آزمایش‌رادیوگرافی‌یا رادیوایزوتوپی باید امکان آبستنی بیمار را درنظرداشته باشد.

۲- وظیفه پزشك درخواست‌کننده است که تاریخ شروع آخرین عادت ماهانه بیمار را روی ورقه درخواست‌آزمایش، ثبت نماید.

۳- آزمایش رادیولوژیك قسمت تحتانی‌شکم تاحدامکان باید تا ده روز پس از شروع عادت ماهانه انجام‌گیرد (قانون ده روز).

۴- در صورتیکه شکی درمورد لزوم آزمایش مورد درخواست یا نوع‌آزمایش موجود باشد باید موضوع قبلا بین‌پزشك درخواست‌کننده ورادیولوژیست مربوطه بحث وحل‌وفصل گردد.

مسئولیت‌ها:

مسئولیت دراینگونه مواردفردی‌نیست‌یعنی‌بیمار، پزشك درخواست کننده‌آزمایش،رادیولوژیست وکارکنان بخش‌رادیولوژی هرکدام موظفند توجه داشته باشند تا جنین در رحم مورد تابش اشعه یونیزان قرارنگیرد.

۱- مسئولیت پزشك درخواست‌کننده ـ پزشك درخواست‌کننده مسئول اصلی است و باید نکات زیر را مورد توجه قراردهد:

الف ـ لزوم آزمایش و تأثیر آن در درمان بیماری.

ب- خطرات ناشی از تابش اشعه به‌جنین ومقایسه‌آن بافواید این آزمایش برای بیمار.

پ- اعلام تشخیص احتمالی بیماری و اندیکاسیون‌کلینیکی‌آزمایش مورد لزوم دربرگه درخواست.

ت- درج تاریخ‌شروع‌آخرین‌عادت‌ماهانه بیمار دربرگ‌درخواست آزمایش.

ث- اعلام‌لزوم یاعدم لزوم توجه‌به‌قانون ده روز دربرگ‌درخواست آزمایش.

ج- امضای برگ درخواست آزمایش با خط خوانا.

۲- مسئولیت پزشك رادیولوژیست وکارکنان بخش رادیولوژی

مسئولیت‌کارکنان بخش رادیولوژی در واقع‌کاربرد صحیح قانون ده روز می‌باشد وباید دو حالت زیررا مورد توجه قراردهند:

الف ـ درمورد آزمایشهائی‌که در روز مراجعه انجام میشود نظیر رادیوگرافی استخوانها باید به‌تاریخ شروع‌آخرین عادت ماهانه توجه شود ودرصورتیکه ده روز ازآن تاریخ نگذشته‌باشد آزمایش انجام‌گردد. درغیراینصورت تاحد امکان‌آزمایش را تاشروع عادت ماهانه بعدی باید به‌تعویق انداخت.

* دانشکده پزشکی پهلوی ، دانشگاه تهران.

ب- درمورد آزمایشهائی که برای انجام آن وقت داده میشود مانند رادیوگرافی دستگاه گوارشی با ماده حاجب - لنفوگرافی - اوروگرافی وغیره باید در تعیین وقت، قانون ده‌روز را در نظر گرفت وموقع مراجعه نیز از بیمار درمورد تاریخ شروع عادت ماهانه و تطابق آن باپیش بینی قبلی استفسار شود.

۳- مسئولیت بیماران - بیماران نیز درمورد دادن توضیحات لازم وکافی به‌پزشك خود مسئولیت‌دارند وموظفاند نکات زیر را رعایت نمایند:

الف - دادن اطلاعات صحیح مربوط به‌وضع عادت ماهانه خود و امکان آبستنی به‌پزشك معالج.

ب- قبول توضیحات پزشك درمورد توجه به‌قانون ده‌روز وخطرات ناشی ازتابش اشعه به‌جنین.

موارد استثنا :

کلیه زنانیکه در سنین باروری بین ۱۲ سال تا ۵۰ سال میباشند شامل این قانون خواهند بود، مگر درموارد زیر:

۱- زنانیکه هر گونه رابطه‌ای بامرد را منکر باشند.

۲- زنانیکه درموقع آزمایش درحالت عادت ماهانه باشند.

۳- زنانیکه ازقرصهای ضدآبستنی استفاده‌مینمایند وحداقل سه‌ماه ازاستعمال داروگذشته باشد.

۴- زنانیکه‌از «I.U.D» استفاده‌مینمایند وحداقل‌سه‌ماه ازاستعمال آن گذشته باشد.

۵- زنانیکه موردعمل‌هیستر کتمی - اوارکتمی یاطرق‌دیگرایجاد نازائی قرار گرفته‌باشند.

دراینجا باید مشکلاتی‌راکه درمورد افراد زیروجود دارد درنظر گرفت وباآنها مانندا‌شخاص معمولی رفتار نمود:

۱- زنانیکه‌ازلحاظ روانی‌قدرت درك وتوجه به‌موضوع راندارند.

۲ درمواردیکه پزشك‌بعلت اشکالات زبان‌محلی نتواند بطورکامل بابیمار خود رابطه حرفی برقرار نماید.

۳- زنانیکه عادت ماهانه آنها نامرتب است.

نوع آزمایش:

هر گونه آزمایش‌رادیولوژیك‌که ناحیه شکم ولگن را دربر گیرد بطورکلی خطرناك است وازآزمایش‌های زیر درزنان‌آبستن باید اجتناب کرد :

رادیوگرافی معده واثنی عشربا ماده حاجب.

رادیوگرافی روده باریك با ماده حاجب.

رادیوگرافی‌کولون با ماده حاجب.

اوروگرافی.

سیستوگرافی.

کله سیستوگرافی.

رادیوگرافی از ستون فقرات‌کمری - لگن ومفاصل هانش.

آنژیوگرافی ناحیه شکم ولنفوگرافی.

مشکلات کاربرد قانون ده روز:

۱- بیماران حادثه دیده - بسیاری از بیماران حادثه دیده در واقع مورد خطر فوری نمیباشند و در اینجا باید هـربیماری جداگانه مورد توجه قرارگیرد و قانون ده روز بجز در مواردیکه ازلحاظ بالینی لزوم قطعی آزمایش رادیولوژیك مورد قبول است مراعات گردد.

۲- بیماران بستری دربخش‌ها- بعلل اقتصادی، طولانی شدن مدت بستری‌بودن بیماران، اجرای‌قانون ده روز دراین‌بیماران مواجه بااشکال است ودراینگونه مواردباید خطرات ناشی‌ازاشعه را در مقایسه بااشکالات مادی مورد توجه قرارداد.

۳- بیماران فوری - درموارد فـوری میتوان باتوجه به‌فوریت پزشکی قانون ده روز را ندیده گرفت.

REFERENCE :

Implementation of «The 10 Day Rule». The Royal College of Radiologists Publication, 31-7-1975.